

fare for å få bare feltherrenes historier, for å si det med en militær feltmetafor. I en rekke vitenskapshistoriske studier de siste årene har man vært opptatt av fotfolkets bidrag, enten det er som tegnere eller mekanikere, eller som lokalbefolkning med sin kunnskap. Det er likevel åpenbart ut fra denne boka at det er vanskelig å inkludere disse perspektivene av kildehensyn, men også som erkjennelsesinteresse. For de som studerer vitenskapere i felt er interessert i dem som fagfolk som bidro til utviklingen av bestemte vitenskaper, og det er ikke feltarbeidet i seg selv som er interessant, men hvilke konsekvenser det hadde, hvilken epistemologisk funksjon det tjente. En historie om feltarbeid som ikke handlet om konstitueringen av ulike vitenskapelige felt, men om arbeidet i felten, vil gi andre perspektiver. Dette gjøres i større grad i de bidragene som tematiserer nyere historie i denne boka, noe som med fordel kunne berike den eldre historien. Vi kan håpe at redaktørene blir hørt i sitt ønske om at vi i framtida vil få flere nye perspektiver på feltarbeidets historie.

Brita Brenna

Lucien Nouis, *De l'infini des bibliothèques au livre unique: L'archive épurée au XVIIIe siècle*, L'Europe des Lumières 26 (Paris : Classiques Garnier, 2013). 298 s.

Hvordan organiserer et samfunn sitt kunnskapsmateriale når tilfanget øker drastisk og arkivene overfylles? Forestillingen om arkivets problem, om at vi oversvømmes av informasjon, er ikke enestående for vår tid. Slik Roger Chartier påpeker i *L'ordre des livres* (1992), opplevde Vest-Europa allerede fra senmiddelalderen en økning i sirkulasjonen av tekster – først som manuskripter, så i trykt form – som var så omfattende at den utløste en febrilsk innsats for å utvikle nye

strategier og metoder for kunnskapsorganisering. Videreutviklingen og utbredelsen av trykkekunsten gjorde sitt for å øke behovet. Lucien Nouis tar i sin nye bok for seg denne epistemologiske og kunnskapsorganisatoriske problemstillingen slik den fremstod i opplysningstidens Frankrike.

Utgangspunktet for boken er en forestillingsverden som spilte en sentral rolle i den filosofiske og vitenskapelige samtalen i andre halvdel av 1700-tallet, knyttet til opplevelsen av å leve i en tid hvor man skrev for mye og tenkte for lite. Nouis siterer politikeren Jacques Pierre Brissots spissformulerte svar på denne problemstillingen: "Man må avstå fra å lese".

Der vi i vår tid virker opptatt av å bevare all informasjon, liketil tweets og nettsider, søkte 1700-tallets "hommes de lettres" etter en løsning i en rasjonell utrensning og sortering av kunnskap. De var ikke fremmede for tanken om å henvise "unyttige" tekster til historiens glemmebok. I denne forbindelse var *autodaféen*, bokbålet, en positiv størrelse, fordi den fremstod som en frigjøring fra de foregående generasjoners feiltrinn og ordgyteri.

Slik tittelen antyder operer Nouis med to sentrale forestillinger, på den ene siden det uendelige og uhåndterlige biblioteket eller arkivet, og på den andre *le livre unique*, "den unike boken". Biblioteket og arkivet er her ikke først og fremst å forstå i konkret, materiell forstand, men som konsepter, som metaforer for samfunnets samlede kunnskapsproduksjon. "Den unike boken" er på sin side et billedlig uttrykk for idealet om en rasjonell destillasjon av den skriftlige overfloden.

Forfatteren viser hvordan opplysningsideologien, og i særdeleshet de ulike encyklopediprojektene, målbar en ambisjon om å sortere kunnskapen på en slik måte at de ideelt sett skulle resultere i en sekulær "Bøkenes bok". Denne skulle erstatte et overfylt arkiv av for det meste overflødig tekst, for å stå tilbake med kun det virkelig sanne og nyttige.

Nouis' bok plasserer seg i skjæringspunktet mellom idéhistorie og bokhistorie, men det er førstnevnte som dominerer. Det er i det store og hele en forestillingsverden som avdekkes: ideer, motiver og temaer slik de kommer til uttrykk i tekster. Forfatteren tar i mindre grad for seg konkrete, materielle forsøk på filtrering og sortering, selv om han detaljert og godt beskriver debattene omkring verdien av ulike former for filtrering og utdrag av kunnskap, slik som leksikon, korte lærebøker og aviser.

Analysene er subtile, og Nouis har et skarpt blikk for de avgjørende forskjellene mellom ulike perspektiver på kunnskapssorteringen. Han viser blant annet til hvordan d'Alembert og Diderot fremviste forskjellige holdninger til avismediet og dets muligheter til å bidra til opplysningen ved å formidle kunnskap i konsentrert og forkortet format. Nouis argumenterer godt for at Diderots skepsis bunnet i en frykt for at avismediet, samt andre former for kunnskaps sammendrag, fremstod med en karakter av overfladiskhet som ville ødelegge for saken til *Encyklopedien*.

Fra filosofien går Nouis videre til politikken og revolusjonen. Uten å gå i den teologiske fellen med å gjøre filosofene til forløpere for revolusjonen, viser han hvordan forestillingen om "den unike boken" inneholdt et politisk potensiale som revolusjonens forkjempere tok med seg inn i sin egen retorikk: "Den unike boken" ikles politisk drakt ved at konstitusjonen fremstilles som en ny "Bøkenes bok" som skal viske ut de politiske feilgrepene til det gamle regimet. Spesielt god er delen hvor Nouis får frem den "demokratiserende" utviklingen i synet på arkivet, blant annet hos Louis-Sébastien Mercier, som oppnår en forståelse for folkets muligheter til selv å stå for kunnskapssorteringen. Mercier gjør folket til "subjekter for arkivet".

Nouis flytter til slutt problemstillingen fra samfunnet over på individet, og spørsmålet hvordan enkeltmennesket skal forholde seg som lesende subjekt til en verden overfylt av

bøker. Forfatteren tar utgangspunkt i Rousseaus meget ambivalente forhold til det å lese. Den sveitsiske filosofen strevde gjennom hele forfatterskapet med spørsmålet om hvorvidt lesning er et gode eller snarere ødeleggende for individets utvikling. Innledningsvis i denne delen får Rousseaus forfatterskap dominere for mye, slik at vi mister bokens utgangspunkt, arkivets problem, ut av syne. Mot slutten tas heldigvis tråden til arkivtematikken opp igjen, på en slik måte at det forsvarer omveien. Rousseaus forhold til lesningen fremtrer her som en idiosynkratisk og meningsbærende variant av den epistemologiske problemstillingen som ligger til grunn for boken.

Arkivets problem har fått ny aktualitet i humanioraforskningen med fremveksten av digitale arkiver. *De l'infini des bibliothèques au livre unique* bidrar derfor med en viktig historisk kontekstualisering. Boken er solid forankret i forskningstradisjonen, og bringer samtidig ny kunnskap til torgs ved hjelp av innovative sammenstillinger og gode analyser. Den elegante fremstillingen gjør i tillegg boken til en fryd å lese.

Marius Warholm Haugen

Karen Oslund, *Iceland Imagined: Nature, Culture and Storytelling in the North Atlantic* (Seattle WA: University of Washington Press, 2011). 262 s.

Den amerikanske historiker, Karen Oslund, har skrevet bogen *Iceland Imagined* om udbredte forestillinger, man har gjort sig om øerne i Nordatlanten fra det 18. århundrede, indtil Anden Verdenskrig 1939–1945 og om hvordan disse forestillinger har ændret sig gennem perioden. Den største del af bogen handler om Island, som titlen også viser, men holdninger til Grønland og Færøerne i samme periode er også undersøgt, hvilket muliggør en sammenligning af disse tre lande i denne forbindelse.